
15.10.08

GUY DE MEY & CLAIRE CHEVALLIER

ODE AAN PIERRE BERNAC

KAMERMUZIEKZAAL - 20.00

19.15 Inleiding door Johan Huys

CONCERTGEBOUW

Pierre Bernac: ambassadeur van het Franse lied

In 1946 maakte Pierre Bernac samen met Francis Poulenc een tournee door Nederland. In de 'Radiourubriek' van het derde nummer van het toen pas opgerichte tijdschrift *Mensch en melodie* bericht een zekere Arend Schelp onder meer het volgende over hun 'microfoon-optreden': 'Bernac is een van de meest muzikale en intelligente zangers van dit halfroond. Zijn stem en voordracht lenen zich bovendien uitnemend voor de microfoon... Verrukkelijk was Bernacs voordracht van de liederentracts *Don Quichotte à Dulcinée* van Maurice Ravel.' Bernac en Poulenc ontmoetten elkaar voor het eerst in 1926 op de première (door Bernac) van Poulencs *Chansons gaillardes*. Pas in 1934 echter zagen ze elkaar terug, tijdens het Festival van Salzburg. Geheel onvoorzien moest Poulenc tijdens een privéconcert ten huize van een rijke Amerikaanse dame, zoals er wel meer in Salzburg vertoefden, Bernac begeleiden in liederen van Debussy. Het optreden werd een groot succes en ze besloten een duo te vormen. Hun eerste officiële publieke recital vond plaats op 3 april 1935 in de Ecole Normale de Musique te Parijs. Speciaal voor deze gelegenheid componeerde Poulenc zijn *Cinq Poèmes d'Eluard*, die toen in première gingen. Dit was meteen de start van een 25 jaar durende wereldcarrière. Van de 145 melodieën die Poulenc componeerde zal hij er 90 voor Bernac schrijven en ze samen met hem creëren (o.a. *Tel jour telle nuit*, *Banalités*, *Montparnasse* en *Calligrammes*).

Pierre Bernac (pseudoniem voor Pierre Bertin) werd te Parijs geboren op 12 januari 1899. Zijn vader was wisselagent en, gelukkig voor zoonlief, ook een groot muzikliefhebber. Op achttienjarige leeftijd combineerde hij een zangstudie met het werken in een bank, later zelfs in een juwelierszaak, maar na enige tijd ontdekte hij dat zijn stem zijn mooiste juweel was en koos hij voor een professionele zangcarrière. Bernac werd 'ontdekt' door de componist André Caplet. Na Caplet zullen Yvonne Gouverné en de dirigent Walther Straram zijn belangrijkste mentoren worden. Bernac is zich terdege bewust van de limieten van zijn stem en zal zich dan ook specialiseren in de interpretatie van 'Mélodie' (Franse lied) en 'Lied' (Duitse lied). Slechts een enkele keer waagde hij zich aan een operarol: de rol van Golaud in Debussy's *Pelléas et Mélisande*.

Ter gelegenheid van hun zestigste verjaardag geven Poulenc en Bernac hun laatste concert samen op 27 mei 1959 in de Salle Gaveau. Het wordt Bernacs laatste optreden als zanger. Hij verkoos te stoppen op het hoogtepunt van zijn kunnen. Liever dat dan te blijven zingen met een aftakelende stem. Bernac was ook een uitstekend zangpedagoog. Al sedert 1939 gaf hij regelmatig 'masterclasses' in Engeland, Nederland, de Verenigde Staten en Canada. Hij was leraar aan de Parijse Ecole Normale de Musique en auteur van twee boeken (ondertussen standaardwerken): *The Interpretation of French Song* en *Francis Poulenc – The Man and his Songs*. Beroemde leerlingen van hem zijn onder meer Gérard Souzay, Kathleen Ferrier en Jessye Norman. In 1977, op achtenzeventigjarige leeftijd, maakte hij voor BBC3 samen met pianist Graham Johnson nog een opname van *L'Histoire de Babar*. Hij overleed op 17 oktober 1979 te Avignon.

UITVOERDERS PROGRAMMA

tenor

GUY DE MEY

piano (Erard 1904)

CLAIRE CHEVALLIER

ODE AAN PIERRE BERNAC

Henri Duparc (1848-1933),

L'invitation au voyage (1870)

Henri Duparc,

Soupir (1868-1869, 1902)

Gabriel Fauré (1845-1924),

Après un rêve opus 7 nr. 1
(1878)

Gabriel Fauré,

Les Berceaux opus 23 nr. 1
(1880-1881)

Claude Debussy (1862-1918),

Noël des enfants qui n'ont plus
de maison (1915)

Erik Satie (1866-1925),

La statue de bronze (1916)

Erik Satie,

Daphénéo (1916)

Erik Satie,

La diva de l'Empire (1904)

— Pause —

Francis Poulenc (1899-1963),

Nocturnes

- Nocturne n° 1 (1930)
- Nocturne n° 2 (1933)
- Nocturnes n° 3, 4, 5, 6 (1934)
- Nocturne n° 7 (1935)
- Nocturne n° 8 (1938)

Francis Poulenc,

Le bestiaire ou cortège
d'Orphée (1919)

- le dromedaire
- le chèvre du Thibet
- la sauterelle
- le dauphin
- l'écrevisse
- la carpe

Francis Poulenc,

Montparnasse (1945)

Francis Poulenc,

Bleuet (1939)

Francis Poulenc,

Deux poèmes de Louis Aragon
(1943)

- C
- Fêtes Galantes

VOX

TOK

De Franse liedkunst: 'Musique de l'intimité'

Het was niemand minder dan Ravel die de Franse liedkunst, waarvan de oorsprong teruggaat tot de Provençaalse liederen uit de elfde eeuw, omschreef als 'musique de l'intimité'. De vele liederen en ballades, gedicht en gezongen door rondtrekkende troubadours (Zuid-Frankrijk) en trouvères (Noord-Frankrijk), de eersten in de westerse literatuur die niet in het Latijn maar in de volkstaal dichtten – een soort *chansonniers avant la lettre* – zorgden voor een hoogtepunt in de Franse verhalende dicht- en zangkunst in de twaalfde en dertiende eeuw. Het zou tot ongeveer 1830 duren voor deze opnieuw tot bloei zou komen – weliswaar met grote stilistische verschillen – om dan met dichters zoals Lamartine, De Vigny, Hugo, Verlaine, Baudelaire, Mallarmé, Rimbaud, Valéry, Apollinaire en Eluard, en met componisten zoals Berlioz, Gounod, Franck, Chabrier, Chausson, Duparc, Fauré, Pierné, Debussy, Roussel, Ravel en Poulenc, een gelijkwaardig hoogtepunt te bereiken. Hun liedkunst, aanvankelijk beïnvloed door de achttiende-eeuwse Franse romance en merkwaardig genoeg door de liederen van Schubert, waarvan er honderden in Franse vertaling en in allerlei arrangementen (o.a. door Liszt) circuleerden, zal langzamerhand uitgroeien tot het klassieke Franse lied of de zogenaamde 'mélodie' (met het woord 'chanson' wordt meestal een lied in een meer populaire stijl aangeduid). Vooral dankzij Berlioz en Gounod zal dit al vlug typische kenmerken gaan vertonen, die het steeds duidelijker zullen onderscheiden van het Duitse lied. Ernst met een hoofdletter voert nooit de boventoon. Ravels omschrijving lijkt simpel en naïef, maar is zó raak dat

je er eigenlijk weinig aan kunt toevoegen. Het intieme, het onschuldige en de glimlach zijn alomtegenwoordig en zó normaal dat, zoals de danseresjes van Degas, het bijna iets onwerkelijks krijgt.

Het programma van dit concert, bedoeld als een hommage aan Pierre Bernac, begint met Duparc's *L'invitation au voyage*, op tekst van Baudelaire. Het is tevens een uitnodiging om – hopelijk niet onder invloed van hallucinerende middelen – met nieuwe oren naar deze muziek te luisteren, want zoals Baudelaire het in het refrein van *L'invitation au voyage* formuleert: 'Là, tout n'est qu'ordre et beauté, luxe, calme et volupté'. Met 'Là' bedoelde Baudelaire, auteur van o.m. *Les Paradis artificiels* geenszins de muziek, maar luisterend naar Duparc's muzikale vertaling uit 1870 waan je je als het ware in een 'paradis artificiel' – een paradijs van hemelse kunst!

Henri Duparc (1848-1933) studeerde piano en compositie bij Franck, wat nog duidelijk te horen is in zijn pianobegeleidingen (wijde akkoordliggingen, arpeggio's en het gebruik van gealtereerde en alternerende akkoorden). Zijn melodieën behoren evenwel tot de meest (romantisch) expressieve van het Franse liedrepertoire.

Gabriel Fauré (1845-1924) was leerling van Camille Saint-Saëns, de meest Duits georiënteerde van alle Franse componisten. Nochtans is het Fauré die de Franse *mélodie* die subtiele, van zwaarheid ontdane, quasi ondefinieerbare, intieme toets heeft meegegeven. Hij zal dan ook een grote invloed uitoefenen op de volgende generatie (vooral op Ravel). Het vrij vroege *Après un rêve* (1878) is niet vrij van enige pathetiek,

maar deze zal volledig plaats ruimen voor een evenwichtig geconstrueerde lyriek binnen een beperkte toonomvang, versmolten met de subtiele harmonieën van de begeleiding. *Les Berceaux* is daar een mooi voorbeeld van. Fauré's melodieën zijn juweeltjes van een muzikale transparantie die nog enkel moest worden aangevuld met een rijker klankkleurenpalet om als 'impressionisme' bestempeld te worden.

Met Claude Debussy (1862-1918) belanden we dan volop in dat impressionisme, een etiket dat Debussy door zijn tijdgenoten opgeplakt kreeg, maar waaraan hijzelf een grondige hekel had. Toch is hij grotendeels verantwoordelijk, zoals Monet in de schilderkunst en Mallarmé in de poëzie, voor die muzikale stijl die men als 'impressionisme' is gaan bestempelen. In 1915, tijdens de deprimerende omstandigheden van Wereldoorlog I, onderging Debussy een uitzichtloze chirurgische ingreep. Het is in dat jaar dat hij de tekst en de muziek schreef van de *mélodie Noël des enfants qui n'ont plus de maison*. Een melodie, niet van grote muzikale betekenis, maar waarmee hij zijn haat voor de Duitsers en zijn nationale trots gestalte wou geven. Luchtiger van aard zijn ongetwijfeld de melodieën van Satie en Poulenc.

Leslie Erik Satie (1866-1925) studeerde aan het Parijse conservatorium piano en harmonie en, nauwelijks te geloven, zelfs orgel bij Alexandre Guilmant. Zijn aanwezigheid was echter eerder sporadisch van aard en al vlug verruilde hij het conservatorium voor de cabaretten van Montmartre. Satie, die een enorme invloed zou uitoefenen op talloze componisten (o.a. John Cage), was naast componist, humorist, schrijver en criti-

cus vooral een onverbeterlijke bohémien en fantast. Na enkele pseudoreligieuze escapades gaat hij op veertigjarige leeftijd nog contrapunt, fuga en orkestratie studeren bij Vincent d'Indy en Albert Roussel. Zijn belangstelling voor het cabaret en de typische muziek die 'en vogue' was in dit milieu – *La Diva de l'Empire* (1904) op tekst van twee toen erg populaire Parijse cabaretiërs, Dominique Bonnaud en Numa Blés, is daar een typisch voorbeeld van – lijkt in tegenstrijd met zijn religieuze interesses, maar Satie was in feite enkel consequent in het 'anti' zijn: antiwagneriaan, anti-establishment enzovoort.

Satie en Francis Poulenc (1899-1963) ontmoetten elkaar voor het eerst in 1917, kort na de première van *Parade* op 18 mei. Satie was enthousiast over Poulencs *Rapsodie nègre*, zijn eerste werk voor bariton en instrumentaal ensemble. *Le Bestiaire* op tekst van Apollinaire en oorspronkelijk voor stem en kamerensemble, componeerde Poulenc in 1918 in Pont-sur-Seine, waar hij toen als dienstplichtige gelegerd was. Poulencs vele liederen, ook de latere zoals *Bleuet* uit 1939 en *Montparnasse* uit 1945, beide op tekst van Apollinaire, alsook de *Deux Poèmes de Louis Aragon* uit 1943, blijven een soort frisheid en spontane expressiviteit, een soort vanzelfsprekende afwisseling tussen ernst en luim en vooral die typisch Franse, unieke 'charme' behouden. Het blijft altijd 'musique de l'intimité'.

Johan Huys

Pierre Bernac en Francis Poulenc, uit *Francis Poulenc, Monnik en kwajongen*, Erik Fokke, Amsterdam, 2007

BIO'S

Claire Chevallier studeerde piano aan de conservatoria van Nancy, Straatsburg en Parijs, in combinatie met haar baccalaureaat wiskunde en fysica. Aan het Conservatorium van Brussel behaalde ze een eerste prijs piano en kamermuziek. Als pianoforteespecialiste en pianiste ontwikkelde ze een verregaande kennis van historische klavierinstrumenten; als musicus-onderzoeker begon ze een eigen verzameling Franse instrumenten. Ze is een van de artiesten van het Parijse cd-label Zig-Zag Territoires en treedt regelmatig op als soliste en chambriste in belangrijke concertzalen en op vooraanstaande festivals in Europa. Haar interesse voor verschillende disciplines leidde tot een samenwerking met kunstenaars als Wayn Traub, Josse De Pauw, David Claerbout, en Anne Teresa de Keersmaeker.

Guy de Mey studeerde zang bij Stella Dalberg, Erna Spoorenberg, Sir Peter Pears en Eric Tappy. Hij kan terugblikken op een indrukwekkende internationale zangcarrière, met honderden concert- en operaoptredens in heel Europa, de Verenigde Staten, Israël en Japan. Hoogtepunten zijn onder meer Lully's *Atys* onder leiding van William Christie aan de opera's van Parijs, Firenze en New York; *Boris Godoenov* met Teresa Stratas en José Van Dam in de Munt; en Bachs *Mattheuspassie* met het Koninklijk Concertgebouworkest. Sinds 1996 is Guy de Mey docent zang aan het Koninklijk Conservatorium van Antwerpen.

IN DE KIJKER

do 27.11.08 / 20.00 / Kamermuziekzaal / Jean-Philippe Collard

Tegelijk diep religieus en vol muzikale vernieuwingsdrang: *Vingt Regards sur l'Enfant Jésus* (1944) van Olivier Messiaen geldt als zijn meesterwerk voor solopiano en kan in het Messiaenjaar 2008 niet ontbreken. Virtuoso Jean-Philippe Collard plaatst de vernieuwingen van Messiaen weer in context door delen hieruit te combineren met pianowerk van zijn voorgangers Maurice Ravel en Francis Poulenc.

CONCERTGEBOUWCAFE

Overdag en 's avonds is het gezellig toeven in het Concertgebouwcafé. Geniet van de heerlijke specialiteiten, zoals een verwenkoffie, fingerfood of lunches à la carte. Beluister aan je tafel de cd-selectie als voor- of naproefje van een concert, of lees er een goed boek ... van het Concertgebouw. De cd's en boeken zijn bovendien ter plaatse te koop. Tijdelijke fototentoonstellingen komen goed tot hun recht in de hedendaagse architectuur van Robbrecht en Daem. U vindt dit rookvrije cultuurcafé op de benedenverdieping van het Concertgebouw ('t Zand 34, open van woensdag tot zaterdag vanaf 11 uur en bovendien op dagen met een voorstelling vanaf een uur voor aanvang).

tickets & info: www.concertgebouw.be / ☎ +32 70 22 33 02 / 📍 In&Uit, 't Zand 34, Brugge

DISCOVERY

DISCOVERYPAS
50 % KORTING VOOR JONGEREN

Region
West-Vlaanderen

BRUGGE
MUSEUMSTAD

DeMorgen
een open geest zoekt meer

Knack
wekelijk
FOCUS
www.knack.be

Klara

PORT AUTHORITY
ZEEBRUGGE

Electrabel

FLUXYS
EXCELLENCE IN GAS TECHNOLOGY

BOMBARDIER